

Τσομπανησιά

Summary :

Το χωριό Τσομπανησιά κατοικείται από ελληνορθόδοξους και βρισκόταν κοντά στη Μαγνησία. Φαίνεται πως ιδρύθηκε στα τέλη του 18ου αιώνα. Σε αυτό λειτουργούσε σιδηροδρομικός σταθμός της γραμμής Σμύρνης-Κασαμπά. Οι κάτοικοι της Τσομπανησιάς μετά το 1922 εγκαταστάθηκαν σε διάφορες περιοχές του ελλαδικού χώρου.

Other Names

Τσοπανησιά, Ασαξίζοbanisa (σημερινή ονομασία)

Geographical Location

Δυτική Μικρά Ασία

Historical Region

Αιολίδα

Administrative Dependence

Βιλαέτι Αϊδινίου, μουτσαριφλίκι Μαγνησίας, καϊμακαμλίκι Κασαμπά

Geographical Coordinates

1. Στοιχεία Ταυτότητας – Ιστορία

Το χωριό Τσομπανησιά (σημ. Ασαξίζοbanisa) βρισκόταν στην κοιλάδα του ποταμού Κρύου (ή Κριού, τούρκ. Nif Çayı), αριστερού παραποτάμου του Έρμου (Gediz). Βρισκόταν σε ομαλή θέση στις ανατολικές υπώρειες του Σιπύλου, σε απόσταση 14 χλμ. νοτιοανατολικά της [Μαγνησίας](#) και 40 χλμ. βορειοανατολικά της [Σμύρνης](#). Σε αυτό λειτουργούσε [σιδηροδρομικός σταθμός](#) της γραμμής Σμύρνης-[Κασαμπά](#).

Το χωριό ονομάστηκε έτσι από το γειτονικό προϋπάρχον μουσουλμανικό χωριό. Οι τουρκόφωνοι μουσουλμάνοι την αποκαλούσαν Γκιαβούρ Τσομπανησιά,¹ αλλά κυρίως Κάτω ή Ρουμ Τσομπανησιά σε αντιδιαστολή με τη γειτονική Άνω ή Ισλάμ Τσομπανησιά.² Κατά τη διάρκεια της [ελληνικής κατοχής](#) το ορθόδοξο χωριό μετονομάστηκε σε Μοστήνη, από την ομώνυμη αρχαία πόλη που βρισκόταν κοντά στο χωριό.

Ιδρυτής του χωριού αυτού φέρεται ο Μεχμέτ μπέης της ισχυρής οικογένειας [Καραοσμάνογλου](#), ο οποίος έχοντας εκτεταμένη πεδιάδα στην κατοχή του προσέλευσε για την καλλιέργειά της ορθόδοξους από διάφορες περιοχές της Παλαιάς Ελλάδας –κυρίως της Πελοποννήσου– και έδωσε έτσι ώθηση για τη δημιουργία του χωριού. Ο εποίκισμός του τοποθετείται στο πρώτο τέταρτο του 19ου αιώνα (λίγο πριν ή και μετά την Επανάσταση του 1821).³ Στις αρχές του 20ού αιώνα το τσιφλίκι είχε πλέον περιέλθει στην ιδιοκτησία των κατοίκων.

Οι κάτοικοι του χωριού, όλοι ορθόδοξοι,⁴ υπολογίζονταν στις αρχές του 20ού αιώνα σε 1.800,⁵ από τους οποίους 60 Έλληνες υπήκοοι.⁶ Οι μαρτυρίες των προσφύγων πληροφορητών υπολογίζουν τον πληθυσμό σε αριθμούς που κυμαίνονται ανάμεσα στους 1.500 και 2.500-3.000 κατοίκους. Το χωριό ήταν ελληνόφωνο, αλλά κυρίως οι άνδρες γνώριζαν και την τουρκική γλώσσα.

2. Διοικητική υπαγωγή

Η Τσομπανησιά είχε δικό της [μουχτάρη](#). Οι εκλογές για την ανάδειξή του λάμβαναν χώρα κάθε δύο χρόνια στο δημοτικό σχολείο με περιορισμένο δικαίωμα συμμετοχής για τους κατοίκους, και συγκεκριμένα από ένα εκλογικό σώμα 30 περίπου ανδρών. Στις αρχές του 20ού αιώνα το χωριό υπαγόταν στο [καϊμακαμλίκι Κασαμπά](#),⁷ στο [μουτσαριφλίκι Μαγνησίας](#) και

Τσομπανησιά

στο **βιλαέτι** του **Αϊδινίου**. Υπήρχε караκόλι (αστυνομικό τμήμα) που εξυπηρετούσε και τα γειτονικά χωριά. Εκκλησιαστικά το χωριό ανήκε στη δικαιοδοσία της **μητρόπολης Εφέσου**. Η μητρόπολη αντιπροσωπευόταν στο χωριό από έναν επίτροπο, υπό την προεδρία του οποίου εξετάζονταν οι υποθέσεις της κοινότητας σε συνεδριάσεις μαζί με τριμελή σχολική **εφορεία** και τη **δημογεροντία**. Η τελευταία ήταν το ανώτατο διοικητικό όργανο της κοινότητας αποτελούμενη από τέσσερα μέλη μαζί με τον πρόεδρο.

3. Κοινωνία – Οικονομία

Οι κάτοικοι ασχολούνταν με τη γεωργία, ενώ πολύ λιγότεροι ήταν έμποροι και επαγγελματίες. Η κύρια αγροτική παραγωγή τους ήταν η σουλτανίνα σταφίδα και το ελαιόλαδο. Καλλιεργούσαν επιπλέον σουσάμι, βαμβάκι, οπωροκηπευτικά, καπνά και δημητριακά. Για τις γεωργικές εργασίες έρχονταν στο χωριό εποχικοί εργάτες από το εσωτερικό της Μικράς Ασίας. Υπήρχαν δύο ελαιοτριβεία και ισάριθμα αγγειοπλαστεία.

Η κοινότητα διατηρούσε πεντατάξια αστική σχολή αρρένων (με 60 μαθητές σε 150 εγγεγραμμένους),⁸ τριτάξιο παρθεναγωγείο (με 35 μαθήτριες) και νηπιαγωγείο με 100 περίπου παιδιά.⁹ Το αρρεναγωγείο με το νηπιαγωγείο βρίσκονταν στον περίβολο της εκκλησίας, ενώ το παρθεναγωγείο σε ενοικιαζόμενη κατοικία. Για το προσωπικό των σχολείων η κοινότητα ξόδευε στις αρχές του 20ού αιώνα περισσότερες από 130 λίρες,¹⁰ ενώ, σύμφωνα με άλλη μαρτυρία, ο προϋπολογισμός σχολείου αρρένων και θηλέων ανερχόταν σε 50 και 30 τουρκικές λίρες αντίστοιχα.¹¹ Για τη λειτουργία των σχολείων οι Τσομπανισαλήδες κατέβαλλαν το 0,02% των εσόδων από τα γεωργικά προϊόντα τους στο ταμείο της κοινότητας.

Τα σπίτια του χωριού σχημάτιζαν τρεις συνοικίες. Ήταν πλίνθινα, κτισμένα αραιά μεταξύ τους, με μεγάλες αυλές, κεραμοσκεπή και δάπεδο από πατημένη γη. Η αρχικά μικρή εκκλησία χτισμένη στην άκρη του χωριού, αφιερωμένη στον Άγιο Γεώργιο, αντικαταστάθηκε από καινούρια μεγαλύτερη, που άρχισε να οικοδομείται στα τέλη του 19ου αιώνα, αλλά παρέμεινε ημιτελής, αφού δεν πρόλαβε να ολοκληρωθεί πριν από το 1922.

Οι κάτοικοι της Τσομπανησιάς μετά το 1922 εγκαταστάθηκαν σε διάφορες περιοχές του ελλαδικού χώρου, αρκετοί από τους οποίους στο χωριό Άγιος Αθανάσιος του νομού Θεσσαλονίκης, στη Νέα Ιωνία Βόλου, στην Αθήνα, στον Πειραιά και στην Κρήτη.

1. Gavur = άπιστος, λέξη με την οποία χαρακτηρίζαν οι μουσουλμάνοι τους μη μουσουλμάνους.

2. Η Άνω Τσομπανησιά απαντά από το 16ο αιώνα ως Çobanşa Köy. Ήταν χωριό Γιουρούκων και ονομάστηκε έτσι από τη συγκεκριμένη ομάδα Γιουρούκων Çobansa που διέμενε εκεί. Βλ. Emecen, F., *XVI. Asırda Manisa Kazası* (Ankara 1989), σελ. 116.

3. Παρίσης, Ν.Α., «Η Τσομπανησιά», *Ξενοφάνης* 5 (1908), σελ. 323· Κοντογιάννης, Π., *Γεωγραφία της Μικράς Ασίας. Φυσική σύσταση της χώρας, πολιτική γεωγραφία, φυσικός πλούτος* (Αθήνα 1921), σελ. 326.

4. Οι πρόσφυγες παραδίδουν πως στο χωριό υπήρχε μόνο ένας Τούρκος που λεγόταν Νουρί Μπέης Καραοσμάνογλου, προφανώς απόγονος της οικογένειας των Καραοσμάνογλου. Άλλοι πάλι παραδίδουν πως στο πάνω μέρος του χωριού έμεναν τρεις οικογένειες Τούρκων.

5. «Στατιστικός Πίναξ της Επαρχίας Εφέσου (έδρα Μαγνησίας)», *Ξενοφάνης* 2 (1905), σελ. 426-427 και Κοντογιάννης, Π., *Γεωγραφία της Μικράς Ασίας. Φυσική σύσταση της χώρας, πολιτική γεωγραφία, φυσικός πλούτος* (Αθήνα 1921), σελ. 326. Ο ίδιος συγγραφέας σε άλλο έργο του [Κοντογιάννης, Π., *Η ελληνική των νομών Προύσης και Σμύρνης* (Αθήνα 1919), σελ. 128] ανεβάζει τον πληθυσμό σε 3.000 κατοίκους.

6. Κοντογιάννης, Π., *Η ελληνική των νομών Προύσης και Σμύρνης* (Αθήνα 1919), σελ. 128.

7. Μαραβελάκης, Μ. – Βακαλόπουλος, Α., *Αι προσφυγικά εγκαταστάσεις εν τη περιοχή Θεσσαλονίκης* (Θεσσαλονίκη 1955), σελ. 247. Σύμφωνα με την Αναγνωστοπούλου, το χωριό ανήκε στο καϊμακαμλίκι Μαγνησίας (Αναγνωστοπούλου, Σ., *Μικρά Ασία, 19ος αι.-1919. Οι ελληνορθόδοξες κοινότητες*.

Τσομπανησιά

Από το μιλλέτ των Ρωμιών στο ελληνικό έθνος (Αθήνα 1997), πίνακες.

8. Ο Ν.Α. Παρίσης στο χρονογράφημά του «Η Τσομπανησιά», *Ξενοφάνης* 4 (1906), σελ. 359 αναφέρει πως ενώ στα μητρώα του σχολείου οι εγγεγραμμένοι ήταν πολλοί, ωστόσο αυτοί που φοιτούσαν συστηματικά ήταν πολύ λιγότεροι, κάτι που έχει να κάνει με το γεγονός πως τα περισσότερα παιδιά τα κρατούσαν οι γονείς να τους βοηθούν στις αγροτικές εργασίες. Μάλιστα από Μάιο έως Οκτώβριο οι τάξεις σχεδόν άδειαζαν.

9. Τα στοιχεία αφορούν τις αρχές του 20ού αιώνα. Παρίσης, Ν.Α., «Η Τσομπανησιά», *Ξενοφάνης* 4 (1906), σελ. 357, και Κοντογιάννης, Π., *Η ελληνικότης των νομών Προύσης και Σμύρνης* (Αθήνα 1919), σελ. 129.

10. Παρίσης, Ν.Α., «Η Τσομπανησιά», *Ξενοφάνης* 4 (Αθήνα 1906), σελ. 359.

11. «Στατιστικός Πίναξ της Επαρχίας Εφέσου (έδρα Μαγνησίας)», *Ξενοφάνης* 2 (1905), σελ. 426-427.

Bibliography :

	Κοντογιάννης Π. , <i>Γεωγραφία της Μικράς Ασίας. Φυσική σύστασις της χώρας, πολιτική γεωγραφία, φυσικός πλούτος</i> , Αθήναι 1921
	Αναγνωστοπούλου Σ. , <i>Μικρά Ασία, 19ος αι.-1919. Οι Ελληνορθόδοξες Κοινότητες. Από το Μιλλέτ των Ρωμιών στο Ελληνικό Έθνος</i> , Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997
	Κοντογιάννης Π. , <i>Η ελληνικότης των νομών Προύσης και Σμύρνης</i> , Αθήναι 1919
	Emecen F. , <i>XVI. Asirda Manisa Kazâsi</i> , TTK, Ankara 1989
	Μαραβελάκης Μ., Βακαλόπουλος Α. , <i>Αι προσφυγικά εγκαταστάσεις εν τη περιοχή της Θεσσαλονίκης</i> , Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου, Θεσσαλονίκη 1955

Webliography :

	ASAGICOBANISA MANISA TURKEY Geography Population Map City and cities coordinates location http://www.tageo.com/index-e-tu-v-45-d-m1049831.htm
--	--

Glossary :

	βιλαέτι (βαλιλίκι), το Η ανώτατη βαθμίδα της διοίκησης στην Οθωμανική Αυτοκρατορία, η οποία αφορούσε μεγάλες διοικητικές περιοχές. Οι μεγάλες επαρχίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας ονομάζονταν αρχικά εγιαλέτ. Η νέα διαίρεση του 1864 εισήγαγε τον όρο βιλαγιέτ (vilayet), κατά αντιστοιχία προς το γαλλικό διοικητικό όρο département, μικρότερης όμως έκτασης. Ο διοικητής του βιλαετιού ονομαζόταν βαλής και είχε εκτεταμένες δικαιοδοσίες.
	δημογεροντία, η Κοινοτική αρχή που απαρτιζόταν από το σύνολο των κοινοτικών αξιωματούχων, οι οποίοι κατά περίπτωση ονομάζονταν άρχοντες, προεστοί, επίτροποι, δημογέροντες ή απλώς γέροντες.
	καϊμακαμλίκι, το Οθωμανική διοικητική μονάδα που αντικατέστησε τον καζά στην Ύστερη Οθωμανική περίοδο, μετά τη διοικητική μεταρρύθμιση του 1864.
	μουτσαριφλίκι, το Οθωμανική διοικητική μονάδα μεσαίου μεγέθους που αντικατέστησε το σαντζάκι κατά την Ύστερη Οθωμανική περίοδο, μετά τη διοικητική μεταρρύθμιση του 1864.
	μουχτάρης, ο Αιρετός κοινοτικός υπάλληλος, ο επικεφαλής της κοινότητας σε επίπεδο χωριού ή συνοικίας.

Τσομπανησιά

σχολική εφορεία, η

Η σχολική εφορεία αποτελούνταν από μέλη είτε εκλεγμένα από την κοινότητα είτε ορισμένα από επιτροπή, τα οποία είχαν υποχρέωσή τους να φροντίζουν για τη σωστή λειτουργία των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

Sources

Αρχείο Προφορικής Παράδοσης Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, φάκ. 8.

Αρχείο Προφορικής Παράδοσης, Κέντρου Μικρασιατικών Σπουδών, φάκ. Α 29 (Τσομπανησιά).

Παρίσης, Ν.Α., «Η Τσομπανησιά», *Ξενοφάνης* 5 (1908), σελ. 320-328.

Παρίσης, Ν.Α., «Η Τσομπανησιά», *Ξενοφάνης* 4 (1906), σελ. 352-361.

«Στατιστικός Πίναξ της Επαρχίας Εφέσου (έδρα Μαγνησίας)», *Ξενοφάνης* 2 (1905), σελ. 426-427.

Δασκαλάκης, Χ., «Τα χωριά της Μαγνησίας», *Ομηρος* 3 (1875), σελ. 50-52.